

УДК [159.942+398.9]:811.112.2'42

DOI: <https://doi.org/10.31861/gph2024.848.137-148>

EMOTIONS THROUGH THE PRISM OF GERMAN PAREMIES

ЕМОЦІЇ КРИЗЬ ПРИЗМУ НІМЕЦЬКИХ ПАРЕМІЙ

Наталя РОМАНОВА

доктор філологічних наук, професор кафедри німецької та романської філології,
Херсонський державний університет

NRomanova@ksu.ks.ua

<https://orcid.org/0000-0002-7444-3811>

The article explores the concept of human emotions as a dynamic, systemic, socio-psychological phenomenon with distinct linguistic-cultural specificity and national characteristics. The choice of this research topic is driven by a perceived spiritual crisis affecting humanity in general, and the German ethnic group in particular, as well as by an anthropocentric approach to contemporary linguistic issues. The German language is seen as peripheral in many research contexts. The hypothesis underpinning this study suggests that a spiritual crisis is linked to a lack of inner harmony, arising from cognitive dissonance. From a theoretical perspective, cognitive dissonance should encourage individuals to engage in cognitive processes, enhancing their understanding of the world and their place within it. This process includes critical examination of received information and validation of its truth. Discomfort caused by mental dissonance can be resolved by changing behaviors or beliefs, controlling emotions, revising values or conflicting ideas, or increasing emotogenic knowledge. The article emphasizes that the definition of emotion remains open-ended, with its interpretation often tied to specific philosophical teachings, biological, somatic, psychological, cognitive, eclectic, or linguistic theories. The primary objective of the study is to establish a paradigm of the most typical emotions experienced by the German people over many centuries, as evidenced by paremias (proverbial expressions). Emotions that are codified in texts more than three times are identified as typical. Despite significant

Статтю присвячено людським емоціям – динамічному, системному, соціально-психологічному явищу, що має лінгвокультурологічну специфіку та національні особливості. Вибір теми дослідження мотивовано духовною кризою людства загалом, і німецького етносу зокрема, а також антропоцентричним підходом до розгляду проблем сучасного мовознавства, периферійністю німецької мови як об'єкта дослідження. Гіпотетично, духовна криза пов'язана з відсутністю внутрішньої гармонії, зумовленої когнітивним дисонансом. Теоретично когнітивний дисонанс повинен стимулювати людину до пізнавальних процесів, збільшення знань про навколишній світ і себе в ньому, перевірки отриманої інформації, її критичного аналізу та встановлення істини. Психічний дискомфорт можна усунути через зміну поведінки або переконань, контроль емоцій, перегляд цінностей або суперечливих уявлень, збільшення емоціогенних знань тощо. Звертаємо увагу та той факт, що визначення емоції є відкритим, корелює з певним філософським ученням або певною біологічною, соматичною, психологічною, когнітивною, еkleктичною, лінгвістичною чи іншою теорією емоцій.

Основна мета пропонованого дослідження полягає у спробі встановлення парадигми найбільш типових емоцій, пережитих німецьким народом упродовж багатьох віків та закарбованих у пареміях. Типовими визнаємо емоції, кодифіковані в текстовій

Романова Н. Емоції кризь призму німецьких паремій. *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Германська філологія*. Чернівці: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2024. Вип. 848. С. 137-148. DOI: <https://doi.org/10.31861/gph2024.848.137-148>.

contributions from philosophers, psychologists, ethnographers, historians, sociologists, linguists, and philologists to the study of emotions, many aspects remain unresolved, particularly with respect to emotions in texts and paremias. Through this research, the concepts of "emotion," "emotion in text," and "emotion in paremia" are clarified. The study also provides a brief overview of the German way of life during the 8th to 18th centuries, offering examples of explicit and implicit emotions, as well as their variants. Additionally, emotional patterns and their variations are examined, distinguishing positive, neutral, negative, and undefined emotions based on semantic features. Ultimately, the article confirms the idea that there is a relationship between emotions and the cultural and spiritual experiences of an ethnic group.

Key words: *emotions, nature of emotions, explicit emotions, implicit emotions, emotional patterns, variants of emotions, paremias.*

тканині понад три рази. Незважаючи на великий теоретичний та практичний внесок філософів, психологів, етнографів, істориків, соціологів, лінгвістів, філологів у дослідження даної проблематики, багато аспектів залишаються не вирішеними, як-от: емоції у тексті, емоції у пареміях. У результаті проведеної роботи конкретизовано поняття "емоція", "емоція у тексті", "емоція у паремії", коротко схарактеризовано спосіб життя німців VIII–XVIII століть, наведено приклади, розглянуто експліцитні та імпліцитні емоції і їх варіанти, емоційні патерни і їх варіанти, виокремлено за семантичною ознакою позитивні, нейтральні, негативні та невизначені емоції і їх варіанти, підтверджено ідею про взаємозв'язок емоцій із життєвим та духовним досвідом етносу.

Ключові слова: *емоції, природа емоцій, експліцитні емоції, імпліцитні емоції, емоційні патерни, варіанти емоцій, паремії.*

I. ВСТУП

Емоції людини так чи так відображено в будь-яких текстах загалом і фольклорних зокрема. Паремії – один із найбільш давніх малих жанрів фольклору, де "словам тісно, а думкам просторо" (Кудін, 2005, с. 5). Німецькі паремії репрезентують історію, культуру, менталітет, емоції і почуття народу із сивої давнини (Кудін, 2005, с. 8). Висвітленню емоцій у пареміях присвячено праці Т.А. Космеди, М. Петришин, Т.І. Пруднікової, Н.В. Романової, В.Д. Сліпещької, О. Тищенко, О.В. Трофімової та багатьох інших. Цитовані автори визнають (енергетичну та семантичну) важливість емоцій у комунікативному акті, художньому або фольклорному дискурсі, а також наголошують на етнічних особливостях вираження і вербалізації, відповідно. Актуальність вибору теми нашого дослідження зумовлена термінологічною невизначеністю понять "емоція", "емоція у тексті", "емоція у паремії", необхідністю класифікації емоцій народною свідомістю. Сюди додаємо і фрагментарність спеціальних праць, і розмаїтість методологій, і обсяг збірок паремій тощо.

Інтерес сучасних науковців до емоцій зростає з кожним роком. До прикладу, в 2021 році в Україні було опубліковано 22 статті, монографії, магістерські роботи, тези, в 2022 році – 26, у 2023 – 30. Наведена статистика є орієнтовною, оскільки запропонована пошуковою системою Google. Як працює ця пошукова система, ніхто з пересічних користувачів, на жаль, не знає, лише здогадується. Обсяг наукової спадщини може бути й більшим, якщо гуглити іноземними мовами. Відповідь машини на наш запит сприймаємо як той факт, що вивчення емоцій на теренах України є не лише "модним", а й багатогранним явищем, ігнорування якого може призвести до знецінення психічного розвитку людини, руйнування міжособистісних стосунків, депресії тощо. Стосовно останніх досліджень і публікацій з аналізованої проблеми, вони більшою мірою колективні – 2–3 автори. Формат колективної роботи цікавить як молодих, так і досвідчених учених. Молоді вчені демонструють, з одного боку, свою позицію науковій спільноті, з другого – прискорюють процес апробації своїх наукових досягнень. Досвідчені вчені шукають однопумців, наукових партнерів, спонсорів тощо, а також намагаються підтримати ідеї своїх докторантів, аспірантів чи інших здобувачів наукового ступеня. Парні й тернарні студії публікують як у періодичних фахових виданнях категорій А і Б, так і у матеріалах науково-практичних конференцій у тому числі IX Міжнародна науково-

практична конференція "Modern Problems of Science, Education and Society", що відбулася 6–8 листопада 2023 року в м. Києві. Авторські колективи розглядають мовні особливості та комунікативно-прагматичний потенціал англійських паремій (Душкевич, Федик, Циганюк, 2023), семантику, переклад, символіку компонентів фразеологічних одиниць на тлі емоцій. Ілюстративним джерелом слугують слов'янські мови – чеська та українська (Komarytskyu, 2023, с. 1178–1189) тощо. В одноосібних наукових працях аналізують теоретичні та методологічні проблеми, пов'язані з контрастивним аналізом "різномовних паремійних структурно-семантичних еквівалентів" (Коцюба, 2023, с. 187), висвітлюють результати формуючого психолого-педагогічного експерименту, який підтвердив ідею про позитивний емоційний вплив літературної казки на емоційний стан інформантів (Сапригіна, Трачук, 2021), з'ясовують вербалізацію невербальних засобів спілкування українців у тому числі акустичні, тактильно-кінестезичні, оптичні, ольфакторні, смакові, темпоральні компоненти (Осінова, 2019, с. 201–212), реконструюють емоційну сферу Ідеальної Особистості – Ісуса Христа (Романова, 2023) тощо. Критичний огляд наукової літератури різного формату – тези доповідей, статті, монографії, дає змогу з певним застереженням стверджувати, що заявлена в титулі студії тема до тепер лишається на периферії.

Мета статті – окреслити найбільш типові емоції, пережиті німецьким народом упродовж багатьох віків. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання: уточнити поняття "емоція", "емоції в тексті", "емоції в паремії"; виокремити найбільш типові емоції в семантичній структурі німецьких паремій; систематизувати емоції за формою вираження в семантичній структурі німецьких паремій.

Методи дослідження. Належну повноту характеристики семантики емоцій у німецькомовних пареміях забезпечила інтегрована комплексна методика, підґрунтям якої стала низка методів і прийомів у тому числі загальнонаукові (спостереження, аналіз, синтез, узагальнення), парадигмальні (описовий, структурний, функціональний) та спеціальні (контекстуально-інтерпретаційний, семантичний та зіставний аналізи). Відбір емпіричного матеріалу здійснено методом суцільного вибирання.

II. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

1. Природа емоції і переживання

Поняття "емоція" є відносно новим у загальнонауковій парадигмі, походить від латинського дієслова *emovere* – збуджувати, хвилювати. У рамках вітчизняної лінгвістики емоцію визначають як душевне "переживання, почуття людини" (Яковлева, Кошечкіна, 2020, с. 213), для їхніх колег – літературознавців – емоція співвідносна з переживанням персонажів (Словник літературознавчих термінів, 2023). Отже, уявлення вітчизняних лінгвістів і філологів про емоцію хоч і базується на психологічних знаннях, проте демонструє певне протиріччя. Лінгвісти апелюють до природного (біологічного та психічного) стану людини, філологи – штучного, змодельованого автором для дійової особи в художньому творі. Природна емоція є безпосередньою реакцією людини на навколишній світ, штучна – опосередкованою реакцією творчої особистості на художньо перетворений навколишній світ (Белєхова, 2002, с. 1–2).

Дозволимо собі нагадати, що психологічні знання інтерпретують емоцію у річищі певної теорії, наприклад: еволюційно-біологічної, периферійної, центральної, активаційної, трикомпонентної, когнітивної тощо (Романова, 2019, с. 15–18). Кожна з цих теорій має свої переваги та недоліки.

Ми не прагнемо тут їх описати, хотіли б лише відзначити, що прерогатива належить когнітивним теоріям зокрема теорії диференціальних емоцій (Izard, 1991).

Прихильниками цієї теорії є левова частка лінгвістів і філологів пострадянських країн. Очевидно, гуманітаріїв приваблює так званий точний (математичний) підхід до кількості емоцій – 10 позицій, їх узагальненої класифікації за знаком та модальністю – п'ять позитивних (інтерес, радість, подив, сором, провина), п'ять негативних (горе, гнів, відраза, презирство, страх). Наведені позитивні й негативні емоції, на думку К.Е. Ізарда, унікальні й специфічні за формою переживання, взаємодіють із гомеостатичними, перцептивними, когнітивними і моторними процесами, впливають на них та утворюють мотиваційну систему людського існування. На передній план виходить внутрішньо-суб'єктивний ускладнений процес, що містить три компоненти – нейрофізіологічний, моторно-експресивний та чуттєвий (*Izard, 1991, p. 56*).

Зауважимо, що термін "переживання" у психології вживають дуже вільно, на рівні інтуїції (*Пануча, 2020, с. 4*). Інтуїція ґрунтується на несвідомих відчуттях, а не на логіці та фактах. Звідси виходить, що переживання не має однозначного тлумачення, корелює з предметом вивчення та методологічною базою дослідження. Щоправда, поєднання інтуїції з аналітичними науковими методами дає «уявлення про об'єкт пізнання» загалом (*Eüger, Безуглая, Бабич, 2016, с. 158*). У цьому контексті емоція постає як категорія. Тобто феномен відбиває найбільш важливу спільну ознаку емоційного і фізичного станів людини.

Оскільки ми досліджуємо емоції в німецьких пареміях, логічно було б звернутися і до німецькомовних дефініцій.

З позиції лінгвістики *Emotion* є синонімічним рядом "Gefühlsregung, Gemütsbewegung, Erregung" (*Wahrig, 2012, S. 297*), до складу якого входить одна частина мови – іменник.

У термінах граматики аналізовані іменники означають предметність, мають рід (жіночий), число (однина), відмінок (називний); у реченні можуть функціонувати як підмет, додаток, іменна частина присудка, неузгоджене означення, обставина.

Семантика ілюстрованих іменників абстрактна, лежить у площині різних планів а) психічного і фізичного *Gefühlsregung* (*Wahrig, 2012, S. 398, 187*), *Gemütsbewegung* (*Wahrig, 2012, S. 407, 187*), б) психічного *Erregung* (*Wahrig, 2012, S. 321*). Психічний і фізичний плани синтезують відчуття дотику і самостійний рух; душевне й чуттєве життя та самостійний рух; психічний план мислимо як ступінь інтенсивності нервового піднесення індивідуума.

Виходячи зі структури елементів *Gefühl-s-regung* і *Gemüt-s-bewegung*, поняття "Emotion" є складним, інтегрованим через ідеальний та тілесний аспекти.

Будова іменника *Erregung* передбачає комбінацію двох морфем – дієслівної основи *Erreg-* та суфікса жіночого роду *-ung*. Дериват *Erregung* виражає результат психічного процесу і відповідний емоційний стан. Формально дериват вказує на складну структуру емоції.

Існує думка, що емоція є специфічною формою оцінки у німецькомовному дискурсі (*Fieker, 1990, S. 45*). Отже, йдеться не стільки про поняття емоції, скільки про її функцію. Оцінна функція може інформувати як про внутрішнє, так і зовнішнє ставлення людини до дійсності, а також про її готовність діяти, думати, говорити тощо.

В свою чергу, німецькі літературознавці підкреслюють ускладнену природу емоції, що охоплює психологічний, культурний, оцінний компоненти емоції людини на тлі міжособистісних стосунків у межах формули "людина – об'єкт": "Unter ›Emotionen‹ werden meist zur biologischen Ausstattung des Menschen zählende psychophysische Zustände verstanden, mit denen sich eine Person zu einem Objekt im weiten Sinne verhält und die zwar evolutionär verankert sind und vom Einzelnen subjektiv unmittelbar wahrgenommen (›gefühlte‹) werden, jedoch zugleich in hohem Maße kulturell geprägt sind" (*Winko, 2019, S. 397*). У цьому контексті емоції є невід'ємною частиною життєвого та духовного досвіду. Життєвий досвід розглядаємо як сукупність знань, навичок, умінь, звичок людини, що змінюється в часі і просторі та зумовлює її (людини) загальнокультурний розвиток (*Даценко, 2019, с. 12–13*).

Наприклад:

Leben heißt streben. Життя прожити – не поле перейти. *Man lernt solange man lebt.* Вік живи – вік учись (Кудіна, Пророченко, 2005, с. 145, 152).

У наведених прикладах життєвий досвід еквівалентний метафорі та повтору. Метафора у паремії – це не художній прийом, а спосіб думки, повтор неозначено-особового займенника *Man, man* маніфестує невизначену сукупність активних осіб, котрі впродовж свого життя вчаться та емоційно освоюють навколишній світ.

Духовний досвід пов'язаний із внутрішнім психічним життям людини і її моральним світом (Бліхар, 2015, с. 204).

Наприклад:

Achte du mein, so achte ich dein. Як ми до людей, так і люди до нас. *Mit Freundlichkeit erreicht man mehr als mit Strenge.* Медом більше мух наловиш, ніж оцтом (Кудіна, Пророченко, 2005, с. 9, 159).

У наведених прикладах духовний світ тотожний категоричному імперативу та моральним цінностям. Категоричний імператив є безумовним наказом дотримування норм, правил поведінки в соціумі, моральні цінності релевантні комунікативному стандарту – *Freundlichkeit* щирості, що дає змогу визначити добре й погане, правильне й неправильне, корисне й некорисне.

2. Емоція у тексті та німецькомовних пареміях: історичний аспект

Визначення емоції в тексті, як уже зазначалось, залежить від переживань персонажів, тобто сукупності ідеально змодельованих внутрішніх активних цілісних процесів із чітко визначеним і передбачуваним результатом (Пануча 2019, с. 26). Створений автором сюжет містить набір типових і/або нетипових емоцій, що розгортаються поступово чи одночасно за певних обставин. Типові емоції актуалізуються в текстовій тканині не менше 3х разів, нетипові трапляються один раз, відповідно (Романова, 2018, с. 56). Змодельовані або віртуальні емоції – штучні, варіативні, множинні, потенційні й потужні в плані "значення, змісту і смислу" (Белєхова, 2002, с. 3).

Емоції персонажів втілюють відповідними мовними і/або зображально-виражальними засобами, що зближує їх з емоціями в пареміях. Природа емоцій у пареміях інша. Вони (емоції) – різні, поетичні, метафоричні, пронизані архетипними образами, експресивні, залежать від матеріального світу, способу життя, потреб і інтересів етносу (Белєхова, 2018, с. 134).

Наприклад:

Германці VIII–XI століть були осілим населенням, займалися збиральництвом, полюванням, рибальством, скотарством, землеробством (Таранець, 2004, с. 41). *Wer sich vor dem Busch fürchtet, kommt nicht in den Wald.* Вовків боятися – в ліс не ходити. *Alte Füchse sind schwer zu fangen.* Старого лиса важко зловити. *Wer Fische fangen will, muss vorher die Netze flicken.* Хто хоче наловити риби, мусить спершу полатати сіті. *Man muss mit Ochsen pflügen, wenn man keine Pferde hat.* Ори волами, як коней не маєш (Кудіна, Пророченко, 2005, с. 234, 12, 222, 153).

Німці XII–XVI століття осмислювали дійсність з позиції Бога-Творця, Котрий корегував їхнє буття і життя (Колодний, 2009, с. 87), ревно слідкував "за виконанням законів", карав "тих, хто став на шлях зла", підтримував праведних (Савонова, 2018, с. 82). *Alle guten Gaben kommen von oben.* Талант – дар божий. *Der Mensch denkt, aber (або und) Gott lenkt.* Людина мислить, а Бог рядить (Кудіна, Пророченко, 2005, с. 9, 60).

Звертаючись до природи, німці XVII–XVIII століть нівелюють Бога, фокусують свою увагу на емпіричних і/або теоретичних знаннях *Selbst in der Sonne sieht man Flecken.* І на сонці є плями (Там само, с. 176). Ці знання синонімічні пануванню, владі *Wissen ist Macht.* Вчення – світ, невчення – тьма (Там само, с. 245). Наукові знання розширюють межі світу, відкривають

доступ до привілейованих станів і посад. За науковими знаннями стоїть оцінка самотійного пересування пішки далеко за межі постійного місця перебування *Wissenschaft ist ein guter Wanderstab*. Наука в ліс не веде, а з лісу виводить (*Там само*).

Індустріальний розвиток ускладнював світ, впливав на творчий потенціал людини, формував нову модель поведінки, нові цінності та емоції.

3. Способи об'єктивації емоцій і їхніх варіантів у німецькомовних пареміях

Спостереження над емпіричним матеріалом показує (*Кудіна, Пророченко, 2005*), що емоції об'єктивовані експліцитно та імпліцитно. Експліцитний шлях передбачає вживання фонем, морфем, слів, словосполучень зі значенням емоцій, а також інтонаційних маркерів – знаку оклику у семантичній структурі паремії.

Наприклад:

любов виражають через основне значення іменника *Liebe* у формі однини *Alte Liebe rostet nicht*. Давня **любов** не ржавіє, її варіант – лагідне ставлення до світу – через суфікси *-chen, -lein* *Schickt der Herr ein Häschen, schickt er auch ein Gräschen*. Дасть Бог день, дасть і поживу (*Кудіна, Пророченко, 2005, с. 12, 172*), **обурення, роздратування, подив, агресію** тощо – через експресивну синтаксичну конструкцію (окличне речення) *Alles ist für die Katz!* Все коту під хвіст; *Das ist mein Bier!* Це мої проблеми! Це тебе не обходить! *Der Ochs will den Hasen erlaufen!* Захотів віл обігнати зайця; *Ein jeder ist seinem Hause König!* Не пхай носа до чужого проса (*Кудіна, Пророченко, 2005, с. 10, 40, 61, 89*).

Фонемі зі значенням емоцій у структурі сучасного німецького слова диференціюють на голосні й приголосні, що мають позитивне або негативне емоційне забарвлення. Позитивне емоційне забарвлення виокремлюють для довгих голосних *i, u, ü, e* та приголосних *n, h*, коротке *a*, дифтонг *au*, приголосні *p, t, k, d, g*, буквосполучення *ng, sch, qu, chs*, африкати *pf, ts, z, tsch* мають негативне емоційне забарвлення (*Манзій, 2008, с. 165–167, 171–172*).

Зв'язок між звучанням і емоційним значенням встановлюють на основі квантитативних методів на зразок критерію Ст'юдента, кореляційного аналізу, критерію хі-квадрат (*там само*).

На думку В. Кушнерика, фонемі і їх сполучення аналогічні музичним термінам *мажорний, мінорний*. Ці терміни інтерпретують крізь призму світосприйняття, настроїв автора художнього твору, тематику й змістове наповнення тексту. "Мажорні" або радісні, бадьорі твори містять більшою мірою короткі голосні *a, u*, довгі – *e, ä, i, ü*, дифтонг *ei, ai*, приголосні *d, l, m, r, t, w, s*, у "мінорних" або сумних, меланхолійних творах трапляються приголосні *n, t, l, d*, короткі голосні *a, u*. Валідність результатів доведено за допомогою хі-квадрата на тлі порівняльного аналізу (*Кушнерик, 2017, с. 329, 331–332*). Отже, фонемі відображають загальний знак штучних емоцій та їх штучну модальність.

У зв'язку з обсягом статті та специфікою квантитативного методу хі-квадрат дослідження символічного значення емоцій на фонетичному рівні не передбачаємо.

Імпліцитне вираження емоцій у пареміях орієнтоване на спеціальні засоби образності мови – тропи. Йдеться про метафору, епітет, метонімію, порівняння, антитезу, оксиморон.

Наприклад:

радість декодуємо через метафору *Auch das längste Lied hat ein Ende*. І найдовша пісня має свій кінець; **байдужість** – через епітети *Aus kalten Herzen kommt kein warmes Wort*. Холодне серце скупе на теплі слова; **неприятність** – через метонімію та порівняння *Böse Zungen schneiden schärfer als Schwerter*. Нема гострішого меча, ніж лихий язик; **приятність** – через оксиморон *Wenn der Teufel am freundlichsten ist, meint er's am allerürgsten*. Жалів яструб курку, доки всю **оскуб**; **агресивність** – через антитезу *Wer droht, macht dich nicht tot*. Хто погрожує, той не вб'є (*Кудіна, Пророченко, 2005, с. 18, 23, 34, 208, 220*) тощо.

До експліцитних емоцій і їх варіантів належать: **кохання** (*Liebe, verliebt, Lieben*), **радість** (*Freude, lächeln, Lachen, Freuden, fröhlich, lachen, freudig, froh sein, lach!, anlacht, ein fröhlich Gesicht, lustig*) і її варіанти – а) щастя (*Glück, es, das Glück, Glücklich*), б) захоплення (*Man kann Häuser auf ihm bauen!*), в) тріумф (*jubelt, jubeln*), **страх** (*Angst, furchtsam*) і його варіанти – а) побоювання (*(sich) fürchten, Die Furcht*), б) боязнь (*Scheu*), в) жах (*Grausen, (Der) Schrecken*), **біль** (*Au, Der Schmerz, tut weh, schmerzt, Weh*) і його варіанти – а) головний (*Kopfweh, Kopfschmerzen*), б) зубний (*Wo der Zahn weh tut, dorthin geht die Zunge*), **небіль** (*tut nicht weh*), **горе** (*Weinen, Unglück, der (ein) Kummer, bekümmert Herz, Jammer, den Leid*) і його варіанти – а) скорбота (*Herzeleid*), б) сум (*Traurigkeit, Wehe, traurig*), в) печаль (*Traurigkeit*), г) журба (*Gram, Kümmernisse*), г) страждання (*Leiden, leiden*), **лихо** (*Unglück, Böses, Not, Ungemach, Ein Missgeschick, Ein Übel, Leid, das Weh*), **мовчання** (*schweige, geschwiegen*) і його варіанти – а) інтелектуальне (*Kluges Schweigen*), б) комунікативне (*Manches Schweige ist eine beredte Antwort*), в) соціальне (*Mit Schweigen verrät sich niemand*), г) економічне (*Redet Geld, so schweigt die Welt*), **помста** (*Rache*), **подив** (*Da haben wir die Pastete!, Erstaunliches*), **вдячність** (*Dankbar sein, Dankbarkeit, Danken, der Dank*), **нерадість** (*keine Freuden, Freu dich nicht über des Nachbars Unglück, vielleicht naht dir dein eigenes schon, Juble nicht, ohne Freud, Schrei nicht: "Juchhe!" bis du über den Zaun bist*), **любов** (*gern, gefällt, Lust haben, lieb haben, lieben*) і її варіанти а) батьківська й материнська (*Elternliebe, Lieb Kind*), б) нерозумна (*Affenliebe*), в) лагідна (*Büschchen, Hühnchen, Krügelein, Deckelein*), г) дистанційна (*Lieb ohne Gesicht gar leicht zerbricht*), г) романтична (*Minne*), д) мертва (*die Liebe tot*), **гнів** (*Zorn, zornig*) і його варіанти – а) роздратування, б) обурення (*Da sind ja Apothekenpreise!, Das schlägt dem Faß den Boden aus!*), **надія** (*die Hoffnung, hoffen, Hoffen*), **провина** (*Sünde, schuldig*), **нетурбота** (*keine Sorgen*), **сором** (*Schand*), **нестрах** (*fürchtet nicht (nichts), scheut kein Gericht, nicht schrecklich, scheut nicht, keine Furcht*), **нелихо** (*keine Not, nichts so böse, nicht glücklich, Kein Unglück*), **інтерес** (*interessanter*), **спокій** (*ruhig*), **недружба** (*keine Freundschaft, nicht jeder dein Freund*), **гордість** (*Stolz*), **пристрасть** (*Leidenschaft*), **ненависть** (*Ein Mensch, der hasst, kann keinen Frieden ernten, Hass*), **самотність** (*Einsamkeit*), **байдужість** (*egal*), **несором** (*keine Schande*), **дружба** і її варіанти – а) чаркова (***Freundschaft, die der Wein gemacht, währt, wie der Wein, nur eine Nacht***), б) замирена (***Geflickte Freundschaft wird nie wieder ganz***), в) міцна (*Gleiche Bürde hält feste Freundschaft*), г) тривала (*Kurze Rechnung, lange Freundschaft*), д) залатана (*geflickter Freundschaft ist wenig zu vertrauen*), **сумнів** (*Zweifel*), **презирство** (*verachten*), **ворожість** (*Kommst du heut nicht, kommst du morgen!, Feindschaft*), **задоволення** (*Vergnügen, zufrieden ist, Zufrieden sein, Zufriedenheit*), **незадоволення** (*Niemand ist mit seinem Geschick zufrieden*), **мука** (*Qual*), **недовіра** (*Misstrauen, nicht trauen, Traue keinem*), **довіра** (*Vertrauen*), **нелюбов** (*keine Liebe, liebt nicht*), **непрезирство** (*nicht verachten*), **безтурботність** (*Sorgenlos sein*), **необраза** (*Ums Denken kann man keinen kränken*), **невдячність** (*Undank*).

Бачимо, що лєвова частка експліцитних емоцій (35 позицій із 47), а саме: **подив, кохання, лихо, помста, вдячність, надія, провина, сором, інтерес, спокій, гордість, пристрасть, ненависть, самотність, байдужість, сумнів, презирство, ворожість, задоволення, мука, довіра, безтурботність, небіль, нерадість, нетурбота, нестрах, нелихо, недружба, несором, незадоволення, недовіра, нелюбов, непрезирство, необраза, невдячність** не має лексико-семантичної градації (лат. *gradatio* – поступове підвищення, посилення), опосередковується певним типом оцінки, наприклад, емотивною з лінійкою "добре – погано", естетичною з лінійкою "гарне – негарне", утилітарною з лінійкою "схвально – несхвально" (Приходько, 2016, с. 30–35); незначна частка (4 позиції із 47) на зразок **радість, страх, горе, гнів** демонструє інтенсивність прояву емоційної ознаки: від слабого через помірний до сильного. Для цих емоцій характерна емоційна оцінка з лінійкою «позитив –

негатив» (Приходько, 2001, с. 33). **Біль** класифікуємо по відчуттю та локалізації, **мовчання** – по функціям, **любов** – по силі життя та загальнокультурному розвитку людини, **дружбу** – по виду міжособистісних стосунків.

Список імпліцитних емоцій і їх варіантів включає в себе **радість** (*Sonne, pfeifen, Ein freundliches Gesicht ist das beste Gericht, feiern, Warm ist das Leben, kalt ist der Tod*), щастя (*kommt's in Strömen, Vorteile haben*), **байдужість**, **неприятність**, **агресивність** (див. приклади вище), **горе** (*Regen, Tränen stillen keine Not*), сум (*Ein langer Abschied kostet unnütze Tränen*), **лихо** (*böser Gemein, Dem hat's auf die Flinte geregnet, Der Teufel*), **страх** (*das Herz ist in die Hosen gefallen, nicht schadet, Ein beschossener Hase flieht vor jedem Gebüsch, Mein Name ist Hase, Unter jedem Dach wohnt ein Ach, Wenn der Löwe brüllt, zittert der Wald*), **інтерес** (*Durch Fragen wird man klug, Mit Fragen kommt man durch die ganze Welt*), **мовчання** (*Ein bissiger Hund zeigt die Zähne nicht. Halte deine Zunge im Zaun*), **смирення** (*Es fällt, wie es wolle*), **несмирення** (*Es sind nicht alle Engel, die eine sanfte Stimme haben*), **нестрах** (*Geschrei macht den Wolf größer als er ist*), **гнів** (*Man zankt sich leicht um die leere Krippe*) і його варіанти – а) сердитість (*Kleine Tierlein haben auch Galle*), б) агресивність (*Niemand kann länger Frieden halten, als es seinen Nachbar beliebt*), **нерадість** (*Singe nicht Victoria, bevor der Sieg nicht erforschen ist*), **спокій** (*Was ich nicht weiß, macht mich nicht heiß*), **неінтерес** (*Wem die Sonne scheint, der fragt nicht nach den Sternen*). Всього – 21 позиція.

Впадає у вічі обмежений спектр імпліцитних емоцій з лексико-семантичною градацією: **радість**, **горе**, **гнів**, пов'язаною з метафорою, антитезою, епітетом, порівнянням. Ця градація відрізняється від лексико-семантичної градації аналогічних експліцитних емоцій кількісно та якісно. Під кількістю розуміємо умовне число варіантів прояву емоції, якість тлумачимо як ступінь прояву інтенсивності емоції відносно норми її вираження. Остання перегукується зі здатністю людини керувати своїми емоційними станами та своєю емоційною поведінкою. Норма лежить у діапазоні 1–7 балів (*Як виражати позитивні та негативні емоції*, 2023). Кількісні показники варіантів аналізованих емоцій відповідають індексам "1" – **горе**, **радість**, "2" – **гнів**. Очевидно, що ці показники низькі, вони не можуть свідчити про типовий ступінь прояву інтенсивності імпліцитних емоцій.

У корпусі нашої вибірки виділяємо негативні емоції, які сигналізують про внутрішню напругу *tut nicht weh, Freu dich nicht* та реакцію на зовнішні обставини *keine Not, nichts so böse, fragt nicht*.

У назві негативних емоцій присутня негативна частка *nicht*, неозначений займенник *kein(e)*, *nichts*, *niemand*, негативні афікси а) префікси *Miss-*, *Un-*, б) суфікс *-los*, прийменник *ohne*. "Відсутність позитивних чи негативних ознак не означає, що людина переживає антонімічні емоції" (Романова, 2017, с. 134).

4. Семантика емоційних патернів у німецькомовних пареміях

Трапляються поодинокі емоційні патерни – комбінації двох емоцій, що розгортаються одночасно або послідовно і взаємодіють між собою (Журавльова, 2020, с. 24).

Наприклад:

симпатія і зневага *Andern flickt er die Säcke*. Іншим догоджає, а своїх зневажає; **радість і горе** *Lachen und Weinen hat man oft in einem Sack*. **Сміх і плач** люди часто в одній торбі носять, їхній варіант **горе і радість** *Nach Weh und Ach folgt Freude nach*. Після **горя** – **радість**; **очікування і сподівання** *Mit Harren und Hoffen hat's mancher getroffen*. Хто **чекав і сподівався** – свого не раз домагався; **страх і сором** *Wo Furcht, da Scham, wo Scham, da Ehre*. Де **страх**, там і **ганьба**, де **ганьба**, там і **честь**; **нещастя і щастя** *Wo Unglück, ist auch Glück*. **Лихо** не без **добра**, їхній варіант **щастя і нещастя** *Zwischen Freud und Leid ist die Brücke nicht breit*. **Щастя з нещастям** в одних санях їздять (Кудіна, Пророченко, 2005, с. 16, 145, 162, 159, 247, 250, 256).

У наведених прикладах домінують формально емоція **радість** з варіантом щастя та емоція **горя** з варіантом нещастя. Емоції **радість і горе** локалізують у штучно створеному артефакті – *Sack*, мислять як послідовний самостійний рух у часі *folgt nach*, водночас їх варіанти – щастя і нещастя – співіснують у невизначеному просторі, до якого веде вузький міст *Brücke nicht breit*. У термінах символіки міст – посередник між антонімічними емоційними станами, перехід між якими триває недовго. Для емоційних патернів характерна емоційна оцінка з лінійкою "позитив – негатив".

III. ВИСНОВКИ

Таким чином, можна зробити висновок, що емоції в німецьких пареміях різноманітні й відносно розлогі. Розрізняємо емоції, їх варіанти та комбінації, відповідно. За семантичною ознакою емоції поділяємо умовно на позитивні, нейтральні, негативні, невизначені. Емоції загалом градуюємо за ступенем інтенсивності. Діапазон інтенсивності варіює: від слабого через помірний до сильного (афект). Позитивні емоції без градації репрезентовано коханням, надією, вдячністю, гордістю, задоволенням, довірою, симпатією; нейтральні – подивом, спокоєм, інтересом; негативні – лихом, помстою, провинною, соромом, ненавистю, сумнівом, презирством, ворожістю, мукою, незадоволенням, недовірою, невдячністю, байдужістю, зневагою, неприязню; невизначені – пристрастю, самотністю, смиренням, безтурботністю, неболем, нерадістю, нетурботою, нестрахом, нелихом, недружбою, несоромом, нелюбов'ю, не презирством, необразою, несмиренням, неінтересом. Емоції з градацією ідентифікуємо на три різновиди: позитивні – радість, любов; негативні – страх, горе, гнів, біль; невизначені – мовчання, дружба. Емоційні патерни симпатія і зневага; радість і горе, їхній варіант горе і радість; очікування і сподівання; страх і сором; нещастя і щастя, їхній варіант щастя і нещастя є реліктами архаїчної свідомості. Номінація емоцій у пареміях невід'ємна від оцінки, корелює з життєвим і духовним досвідом.

Подальші дослідження емоцій у німецьких пареміях мають залучати міждисциплінарні знання та нові методи на зразок концептуального аналізу з методикою лінгвокогнітивного аналізу словесного поетичного образу (Л.І. Белехова) з метою визначення способів утворення образів емоцій.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Белехова Л. І. Образний простір американської поезії: лінгвокогнітивний аспект : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.04. Київ. 2002. 34 с.
- Белехова Л. І. Архетип, архетипний смисл, архетипний образ у лінгвокогнітивному висвітленні. *Різномасштабне дослідження поетичного мовлення* : збірник наук. праць / Відп. ред. Я. М. Просяннікова. Херсон, 2018. С. 134–146.
- Бліхар М. П. Окремі аспекти розвитку духовності українського студентства: досвід емпіричного дослідження. *Вісник Львівського університету. Серія соціологічна*. 2015. Вип. 9. С. 203–212.
- Даценко О. А. Категоріальний психосинтез проблеми життєвого досвіду особистості. *Актуальні проблеми психології в закладах освіти*. 2019. Вип. 9. С. 10–19.
- Душкевич А., Федик В., Циганюк В. Паремії як мовне та дискурсивне релевантне явище. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 59, ч. 1. С. 184–188.
- Ейгер Г. В., Безуглая Л. Р., Бабич Е. Н. Интуиция как метод научного познания в лингвистике и переводоведении. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія "Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов" – філологічні, педагогічні науки*. 2016. Вип. 84. С. 158–167.

- Журавльова О. В. Конструювання афективно-мотиваційного виміру моделі особистості прокрастинатора. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія "Психологія"*. 2020. Вип. 10. С. 22–26. DOI: 10.25264/2415-7384-2020-10-22-26 (дата звернення: 29.01.2024).
- Коцюба З. Г. Методологічні проблеми лінгвокультурологічного аналізу міжмовних паремійних відповідників (на матеріалі паремій із ключовим словом "воля/свобода"). *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Вип. 23, ч. 1. С. 186–190. DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.23.1.36> (дата звернення: 29.02.2024).
- Кудін М. Передмова. Кудіна О. Ф., Пророченко О. П. *Перлини народної мудрості*. Вінниця, 2005. С. 5–8.
- Кудіна О. Ф., Пророченко О. П. *Перлини народної мудрості : Посібник для студ. та викл. вищих навч. закл. Вінниця : Нова книга, 2005. 320 с.*
- Кушнерик В. Фоносемантичні явища у різномовній поезії. *Поміж мов і культур: методологічний еkleктизм і міждисциплінарність сучасного мовознавства* : колективна монографія / гол. ред. К. І. Мізін. Переяслав-Хмельницький : Видавець ПП Щербатих О. В. 2017. С. 325–333.
- Манзій А. М. Емоційна лексика у сучасній німецькій мові: структура, семантика : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Чернівці, 2008. 230 с.
- Осіпова Т. Невербальна комунікація та своєрідність її омовлення в українському дискурсі: феномен вербалізації невербаліки : монографія. Харків : Видавництво Іванченка І.С., 2019. 388 с.
- Папуча М. В. Проблеми психології переживання : монографія. Ніжин : Видавництво НДУ імені Миколи Гоголя, 2019. 191 с.
- Папуча М. В. До проблеми переживання і вираження в психології. *Психологія переживання подій* : збірник наук. праць / за ред. М. В. Папучі. Ніжин : НДУ імені Миколи Гоголя, 2020. С. 4–18.
- Приходько Г. І. Способи вираження оцінки в сучасній англійській мові : монографія. Запоріжжя : ЗДУ, 2001. 362 с.
- Приходько Г. І. Категорія оцінки в контексті зміни лінгвістичних парадигм : монографія. Запоріжжя : Кругозір, 2016. 200 с.
- Романова Н. В. Поетичні погляди давніх германців на світ та емоції: семантико-етимологічне дослідження : монографія. Херсон : Айлант, 2017. 180 с.
- Романова Н. В. Типові й "нетипові" значення назв базових емоцій у сучасній німецькій мові. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2018. Т. 1, № 29 (68). С. 54–58.
- Романова Н. В. Емоції у німецькомовних біблійних текстах Старого Заповіту : монографія. Херсон : Айлант, 2019. 284 с.
- Романова Н. В. Емоції у німецькомовних текстах Євангелій : монографія. Київ : Ліра-К, 2023. 302 с.
- Савонова Г. Dasein людини в ситуації метафізичного виміру цінностей, моралі, зла у філософії М. Гайдеггера. *Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії*. 2018. Вип. 21. С. 78–84.
- Сапригіна Н. В., Трачук К. І. Емоційне сприйняття тексту казки читачами-підлітками. *Науковий огляд*. 2021. Вип. 4 (76). С. 59–74.
- Словник літературознавчих термінів. URL: <https://onlyart.org.ua/dictionary-literary-terms/emotsiyi-v-literaturi/> (дата звернення: 29.01.2024).
- Таранець В. Г. Арії. Слов'яни. Руси: походження назв Україна і Русь : монографія. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2004. 296 с.
- Як виражати позитивні та негативні емоції. URL: <https://psychologdcpp.in.ua/2020/04/17/> (дата звернення: 29.01.2024)..
- Яковлева А. М., Кошечкіна Т. М. Сучасний тлумачний словник української мови. Харків : Навчальна література, 2020. 672 с.
- Fieler R. Kommunikation und Emotion: theoretische und empirische Untersuchungen zur Rolle von Emotionen in der verbalen Interaktion. Berlin : de Gruyter, 1990. 335 S.
- Izard C. E. The Psychology of Emotions. New York : Plenum Press, 1991. 452 p.

The 9th International scientific and practical conference "Modern problems of science, education and society" (November 6-8, 2023) SPC "Sciconf.com.ua" / ed. by M. L. Komarytskyi. Kyiv, 2023. P. 1178–1189.

Wahrig. Wörterbuch der deutschen Sprache. München : dtv, 2012. 1152 S.

Winko S. Literaturwissenschaftliche Emotionsforschung. *Emotionen Ein interdisziplinäres Handbuch*. Berlin : Springer Verlag, 2019. S. 397–402.

REFERENCES

- Bieliekhova L. (2002). *Obraznyi prostir amerykanskoï poezii: linhvokohnityvnyi aspect : avtoref. dys. ... d-ra filol. nauk : 10.02.04 [Image Space of American Poetry: Cognitive Perspective]*. Kyiv, 34 p.
- Bieliekhova L. (2018). *Arkhetyp, arkhetypnyi smysl, arkhetypnyi obraz u linhvokohnityvnomu vysvitleni [Archetype, archetypal meaning, archetypal image in linguistic-cognitive coverage]. Riznoaspektne doslidzhennia poetychnoho movlennia : zbirnyk nauk. prats / ed. by Ya. Prosiannikova. Kherson : Ailant. P. 134–146.*
- Blikhar M. (2015). *Okremi aspekty rozvytku dukhovnosti ukrains'koho studentstva: dosvid empyrychnoho doslidzhennya [Separate aspects of the development of spirituality of Ukrainian students: the experience of empirical research]. Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia sotsiologichna. № 9. P. 203–212.*
- Datsenko O. (2019). *Katehorialnyi psykhosyntezy problem zhyttyevoho dosvidu osobystroty [Categorical psychosynthesis of the problem of the life experience of an individual]. Aktualni problemy psykhologii v zakladakh osvity. № 9. P. 10–19.*
- Dushkevych A., Fedyk V., Tsyhanyuk V. (2023). *Paremii yak movne ta dyskursyvne relevantne yavyshe [Paremia as a linguistic and discursive relevant phenomenon]. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk. № 59, vypusk 1. P. 184–188.*
- Eiger G., Bezuglaya L., Babich E. (2016). *Intuitsiya kak metod nauchnogo poznaniya v lingvistike i perevodovedeni [Intuition as a method of scientific knowledge in linguistics and translation studies]. Visnyk Kharkivskoho natsionalnogo universytetu imeni V. N. Karazina. Seriiia "Inozemna filolgiia. Metodyka vykladannia inozemnykh mov" – filolohichni, pedahohichni nauky. № 84. P. 158–167.*
- Fielier R. (1990). *Kommunikation und Emotion: theoretische und empirische Untersuchungen zur Rolle von Emotionen in der verbalen Interaktion [Communication and emotion: theoretical and empirical studies on the role of emotions in verbal interaction]. Berlin : de Gruyter. 335 S.*
- Izard C. E. (1991). *The Psychology of Emotions*. New York: Plenum Press. 452 p.
- Komarytskyi M. L. (ed.). (2023). *The 9th International scientific and practical conference "Modern problems of science, education and society" (November 6-8, 2023) SPC "Sciconf.com.ua". Kyiv. P. 1178–1189.*
- Kotsyuba Z. (2023). *Metodolohichni problemy linhvokul'turolohichnogo analizu mizhmovnykh paremiinykh vidpovidnykiv (na materiali paremii iz klyuchovym slovom "volya/svoboda") [Methodological problems of linguistic and cultural analysis of cross-linguistic paremic counterparts (on the material of paremics with the keyword "will/freedom")]. Zakarpatski filolohichni studii. № 23, vypusk 1. P. 186–190. DOI https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.23.1.36 (date of access: 29.01.2024).*
- Kudin M. (2005). *Peredmova [Preface]. Kudina O., Prorochenko O. Perlyny narodnoi mudrosti. Vinnytsia : Nova knyha. P. 5–8.*
- Kudina O., Prorochenko O. (2005). *Perlyny narodnoi mudrosti : Posibnyk dlia stud. ta vyklad. vyschykh navch. zakl. [Pearls of folk wisdom : Study guide. and off higher education closing]. Vinnytsia : Nova knyha. 320 p.*
- Kushneryk V. (2017). *Fonosemantychni yavyshecha u riznomovniï poezii [Phonosemantic phenomena in multilingual poetry]. Pomizh mov I kultur: metodolohichni eklektyzm I mizhdystyplinarnist suchasnoho movoznavstva : kolektyvna monohrafiia / ed. by K. Mizin. Pereiaslav-Khemlnytskyi: Vydavets' PP Shcherbatykh O. V. P. 325–333.*

- Manzii A. (2008). Emotsiina leksyka u suchasni nimets'kii movi: struktura, semantyka : dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.04 [Emotional vocabulary in modern German: structure, semantics : Candidate's thesis]. Chernivtsi: ChNU. 230 p.
- Osipova T. (2019). Neverbal'na komunikatsiya ta svoeridnist' ii omovlennya v ukrains'komu dyskursi: fenomen verbalizatsii neverbaliky : monohrafiia [Non-verbal communication and the peculiarity of its interpretation in Ukrainian discourse: the phenomenon of verbalization of non-verbals : a monograph]. Kharkiv : Vydavnytstvo Ivanchenko I. S. 388 p.
- Papucha M. (2019). Problemy psykholohii perezhyvannya : monohrafiia [Problems of the psychology of experience : a monograph]. Nizhyn : NDU imeni Mykoly Hoholia. 191 p.
- Papucha M. (2020). Do problemy perezhyvannya I vyrazhennya v psykholohii [To the problem of experience and expression in psychology]. *Psykholohiia perezhyvannia podii* : zbirnyk nauk. prats. Nizhyn: NDU imeni Mykoly Hoholya. P. 4–18.
- Prykhod'ko H. (2001). Sposoby vyrazhennya otsinky v suchasni anhliskii movi : monohrafiia [Ways of expressing evaluation in modern English : a monograph]. Zaporizhzhia : ZDU. 362 p.
- Prykhod'ko H. (2016). Katehoriya otsinky v konteksti zminy linhvistychnykh paradyhm : monohrafiia [Evaluation category in the context of changing linguistic paradigms : a monograph]. Zaporizhzhia : Kruhozir. 200 p.
- Romanova N. (2017). Poetychni pohlyady davnykh hermantsiv na svit ta emotsii: semantiko-etymolohichne doslidzhennya : monohrafiia [Poetic views of the ancient Germans on the world and emotion: semantic and etymological research : a monograph]. Kherson : Ailant. 180 p.
- Romanova N. (2018). Typovi I "netyповi" znachennya nazv bazovykh emotsii u suchasni nimets'kii movi [Typical and "atypical" meanings of names of basic emotions in modern German]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V.I. Vernadskoho. Seria: Filolohiia. Sotsialni komunikatsii*. № 1, vypusk 29 (68). P. 54–58.
- Romanova N. (2019). Emotsii u nimets'komovnykh bibliinykh tekstakh Staroho Zapovitu : monohrafiia [Emotions in German biblical text of the Old Testament : a monograph]. Kherson : Ailant. 284 p.
- Romanova N. (2023). Emotsii u nimets'komovnykh tekstakh Yevanhelii : monohrafiia [Emotions in the German-language texts of the Gospels : a monograph]. Kyiv : Lira-K. 302 p.
- Savonova H. (2018). Dasein lyudyny v sytuatsii metafizychnoho vymiru tsinnosti, morali, zla u filosofii M. Haidehhera [Dasein of a person in the situation of the metaphysical dimension of values, morality, evil in the philosophy of M. Heidegger]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Filosofska-politolohichni studii*. № 21. P. 78–84.
- Sapryhina N., Trachuk K. (2021). Emotsiine spryinyattya tekstu kazky chytachamy-pidlitkamy [Emotional perception of the fairy tale text by teenage readers]. *Naukovyi ohliad*. № 4 (76), P. 59–74.
- Slovnyk literaturoznavchykh terminiv [Dictionary of literary terms]. URL: <https://onlyart.org.ua/dictionary-literary-terms/emotsiyi-v-literaturi> (date of access: 29.01.2024).
- Taranets' V. (2004). Arii. Slovyany. Rusy: pokhodzhennya nazv Ukraina I Rus' : monohrafiia [Aryans. Slavs. Russ: The Origin of the Names *Ukraine* and *Rus'* : a monograph]. Odesa : ORIDU NADU. 296 p.
- Wahrig (2012). Wörterbuch der deutschen Sprache [Dictionary of the German language]. München : dtv. 1152 S.
- Winko S. (2019). Literaturwissenschaftliche Emotionsforschung. *Emotionen* Ein interdisziplinäres Handbuch [Literary emotion research. *Emotions* An interdisciplinary handbook]. Berlin : Springer Verlag. S. 397–402.
- Yak vyrazhaty pozytyvni ta nehatyvni emotsii [How to express positive and negative emotions]. URL: <https://psychologdcp.in.ua/2020/04/17/> (date of access: 29.01.2024).
- Yakovleva A., Koshechkina T. (2020). Suchasnyi tlumachnyi slovnyk ukrains'koi movy [Modern explanatory dictionary of the Ukrainian language]. Kharkiv : Navchalna literatura. 672 p.
- Zhuravlyeva O. (2020). Konstruyuvannya afektyvno-motyvatyivnoho vymiru modeli osobystosti prokrastynatora [Construction of the affective-motivational dimension of the procrastinator's personality model]. *Naukova zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia". Seria "Psykholohiia"*. № 10. P. 22–26. DOI: 10.25264/2415-7384-2020-10-22-26 (date of access: 29.01.2024).